

SLIPP SURRET FRÅN KÖKSKÅPAN

Undvik felstegen när du renoverar köksventilationen

Det går ofta att uppdatera ventilationen i köket med enkla medel, men fallgroparna när man renoverar är många. Lär dig vad du måste kräva av köksventilationen, olika sätt att uppdatera ventilationen och hur du slipper det irriterande brummet från köksfläkten. Vi lotsar dig genom en lyckad köksventilationsrenovering steg för steg.

Idag vistas vi mer i köket än vi gjorde förr. Öppna planlösningar har gjort köket till hemmets naturliga samlingspunkt, där man inte bara lagar mat utan också umgås, jobbar eller läser läxor. Allt det här ställer också större krav på ventilationen än tidigare. Ventilationen måste sköta sin uppgift effektivt, men den måste fungera tyst. Ventilationens uppgift är att transportera ut fukt och smuts ur lägenheten, och om den inte fungerar som den ska kan inte bara köket ta skada, utan även möbler och väggar i andra delar av huset.

En annan sak som många irriterar sig på är oljudet från köksfläkten, som stör koncentrationen och den sociala samvaron. Speciellt i en öppen planlösning kan bullret från köksfläkten bidra till en känsla av stök och oro i huset.

Många skjuter upp en köksventilationsrenovering för att man är rädd att det ska vara krångligt eller dyrt. Ventilationsexperten Martin Granö från VILPE, som har jobbat med ventilationsplanering i flera år, tycker att man inte behöver oroa sig. I många fall kan man få till stor skillnad med små medel.

- I grunden handlar ventilation om att fukt och koldioxid transporteras ut och att man får in frisk uteluft. Båda delarna måste vara i skick. I olika ventilationssystem har de här delarna löst på olika sätt. Om man inte vet vad man gör när man renoverar kan det hända att någon del inte fungerar optimalt och systemet kommer i obalans, säger Granö.

Tecken på att ventilationen inte fungerar som den ska

När man lagar mat bildas fukt, matos och fettpartiklar som sprids i luften. Spiskåpens uppgift är att fånga upp och föra ut den dåliga luften.

Det är viktigt att ta reda på hur spiskåpan är konstruerad för att förstå hur man kan förbättra ventilationen. Spiskåpor med plan botten fungerar ofta sämre än stora och rymliga spiskåpor. Större kåpor har en bättre förmåga att fånga upp ångor som stiger upp från kastruller och pannor, smala och plana kåpor tenderar att ha en lägre osupptagningsförmåga. Spisfläktar som inte transporterar ut luften ur huset filtrerar luften genom ett kolfilter. Kolfiltret tar bort lukter och smutspartiklar, men det tar inte bort fukten.

Granö betonar att man måste se över ventilationssystemet som helhet före man börjar göra större förändringar i köket. Köket är hemmets hjärta och om man gör förändringar där så påverkar det hela huset. När man bedömer den nuvarande ventilationens funktion finns det flera tecken man ska vara uppmärksam på.

För mycket fukt i luften skadar trä och andra ytor. Tydliga tecken på fuktskador är bubblor i tapeten eller till och med att tapeterna lossnar, kondens som formas på fönsterrutans insida och vatten som börjar rinna ner mot fönsterkarmen. Andra tecken på att ventilationen inte fungerar optimalt kan vara till exempel att tvätten torkar långsamt, att dofterna från matlagningen stannar kvar länge och att de sprids till andra rum. Man kan också få huvudvärk om koldioxidhalten i luften är för hög.

Om ventilationen fungerar dåligt kan fettpartiklarna orsaka dålig lukt i köket. Fettpartiklarna kan också orsaka fettfläckar eller missfärgningar på ytorna i köket, säger Granö.

Det stora problemet är ändå fukt som kan orsaka stor skada. Fukten i köket är extra allvarligt om huset har självdragsventilation.

- Om man har värmeåtervinning i huset så är luften ganska torr, då gör lite fukt inte så mycket. Men om man har självdragsventilation kan det bli problem eftersom det redan finns mer fukt i inomhusluften. Till exempel ytan ovanför spisen kan ta skada, säger Granö.

Tre olika ventilationssystem och hur du uppdaterar dem

För att kunna förbättra ventilationssystemet måste man veta vilken typ av ventilation som man har. I huvudsak finns det tre olika ventilationssystem, självdragsventilation, mekanisk frånluftsventilation och mekanisk till- och frånluftsventilation.

Självdragsventilation är vanligare i äldre hus byggda på 1970-talet och tidigare, mekanisk frånluftsventilation är vanligt i hus byggda under 1970-2000 och mekanisk till- och frånluftsventilation är vanligare i hus byggda 2000 och senare.

Så gör du självdragsventilationen mekanisk

När man har självdragsventilation fungerar ventilationen med tryck- och temperaturskillnader. Det innebär att när inomhusluften är varmare än utomhusluften bildas ett lufttryck som suger ut luften ur huset. Frisk luft kommer i sin tur in genom friskluftsventiler eller springor och otätheter i huset.

Vid självdragsventilation använder man ofta en fristående spiskåpa med kolfilter och inbyggd fläkt. Spiskåpan cirkulerar luften i köket och rengör den med ett kolfilter som finns inne i spiskåpan. I det här systemet är spiskåpan inte kopplad till ventilationen och spiskåpan blåser ut den filtrerade luften tillbaka in i rummet.

- Nackdelarna med självdragsventilation är att den oftast inte är tillräckligt effektiv för de bekvämlighetskrav vi ställer på modernt boende, såsom badrum inomhus och varma och välisolerade hus. Speciellt under sommarmånaderna när skillnaderna mellan temperaturerna ute och inne är små cirkulerar luften dåligt. Ett annat problem är att fläkten sitter inne i spiskåpan. När spiskåpan är påslagen orsakar motorn oljud i köket, säger Granö.

Det går att göra självdragsventilationen mekanisk. Det innebär att man installerar en takfläkt som suger ut den dåliga luften. Allt som behövs är en takfläkt, en genomföring som passar taket, ett styrsystem och en kökskåpa. Det här förutsätter att man har ett befintligt kanalsystem som är intakt (inga sprickor) och att det är isolerat. Om man måste bygga ut kanalsystemet och isolera, för att det inte ska uppstå kondens i till exempel mellantaket, är renoveringen mer krävande.

- Välj en lösning där fläkten är på taket, antingen en takfläkt eller en fläkt på skorstenen, då slipper du oljudet i köket, säger Granö.

Takfläkten måste också kopplas till ett styrsystem som ska styras från spiskåpan. Det är mycket viktigt att ta reda på om spiskåpan och fläkten har AC- eller EC-styrning eftersom både takfläkten och spiskåpan måste ha samma styrning. Var noga med säkerheten och låt en professionell elmontör koppla elen.

Vid mekanisk ventilation måste man också komma ihåg att se till att frisk luft kommer in i huset. Det här kan man göra med tillräckligt många friskluftsventiler. En generell regel är att varje rum behöver en egen friskluftsventil. I större rum kan man behöva två friskluftsventiler.

Mekanisk frånluftsventilation – gör ventilationen tystare och behovsstyrd

Vid mekanisk frånluftsventilation fungerar ventilationen ofta via en köksfläkt som suger ut den dåliga luften. Fläkten är monterad antingen på taket eller så är den inbyggd i spiskåpan. Frisk luft kommer in via friskluftsventiler. Har du mekanisk ventilation finns det två saker som du kan göra för att förbättra ventilationen, 1) byta ut köksfläkten för att göra ventilationen tystare, och/eller 2) satsa på ett behovsstyrt styrsystem för fläkten.

Hur ska man göra om man vill slippa brummet i köket och köksfläkten med inbyggd motor? Det går bra att uppdatera ventilationssystemet till ett tyst system på samma sätt som vi beskrev tidigare för självdragsventilation. Man måste byta ut spiskåpan till en som inte har en inbyggd fläkt, välja styrsystem, skaffa en takfläkt och en genomföring som passar produkt och tak. Takfläkten och spiskåpan måste också passa ihop, det vill säga man måste välja antingen AC- eller EC-styrning för båda produkterna.

Ett annat sätt att uppdatera ventilationen i ett mekaniskt system är att se över styrsystemet. Vid mekanisk ventilation brukar man styra fläktens effekt mekaniskt. Det här innebär att man själv ansvarar för att komma ihåg att skruva fläkten på högre effekt när det behövs, till exempel efter att man duschat eller när man torkar tvätt.

- Det är lätt hänt att man glömmer vrida upp fläktens effekt efter duschen. Det är också vanligt att man glömmer att skruva ner effekten igen, vilket gör att fläkten går på onödig hög effekt och därmed slösar på el. Därför rekommenderar jag att göra ventilationens styrsystem automatiskt och behovsstyrt. Då behöver man inte fundera på ventilationen alls, säger Granö.

Vid ett automatiskt och behovsstyrt styrsystem installerar man sensorer som mäter inomhusluftens fukt- och koldioxidhalt. Sensorerna kommunicerar trådlöst med systemets styrenhet och fläktens effekt justeras automatiskt enligt behovet i bostaden.

Mekanisk till- och frånluftsventilation – byt ut frånluftshuven till en takfläkt

I nyare hus har man mekanisk till- och frånluftsventilation. Det här innebär att systemet för ut smutsig luft och tar in frisk uteluft mekaniskt. Ventilationen är också kopplat till ett värmeåtervinningsaggregat, vilket innebär att man tar till vara på värmen som finns i frånluften. Spiskåpan kan också vara kopplad till värmeåtervinningsaggregatet, men så behöver inte vara fallet.

Vid mekanisk till- och frånluftsventilation kan man ha en spiskåpa med inbyggd fläkt eller en utan fläkt. Också vid mekanisk till- och frånluftsventilation kan man uppdatera ventilationen till ett tystare alternativ.

- Om man har en spisfläkt med integrerad fläkt som är kopplad till en separat frånluftshuv på taket, går det att byta ut spiskåpan till en modell utan fläkt och ersätta frånluftshuven på taket med en takfläkt. Man kan också montera bort fläkten från den nuvarande spisfläkten och koppla om styrningen till fläkten på taket. I båda fallen ska man hålla koll på att styrningen från kåpan till fläkten är densamma, antingen AC- eller EC-styrning. För att minimera undertrycket som bildas i byggnaden, går det att styra de flesta nya ventilationsaggregatet med en VILPE ECo Monitor så att frånluftsfläktens hastighet minskar och tilluften ökar, säger Granö.

De tre vanligaste fallgroparna

När man renoverar finns det enligt Granö tre fallgropar som man ska se upp för, 1) styrningen av takfläkten, 2) isoleringen i ventilationskanalerna, och 3) elarbetet.

1. Takfläkten och spiskåpan passar inte ihop.

Det vanligaste felet man ser är att folk väljer fel spiskåpa och takfläkt. Man måste kontrollera att takfläkten och spiskåpan har samma styrning, antingen AC- eller EC-styrning.

2. Oisolerade ventilationskanaler. Det är jätteviktigt att se till att ventilationskanalerna är isolerade. Annars är risken stor att vattenångan kondenseras under sin väg ut ur huset. Det leder först och främst till att vattenångan i luften inuti kanalen kondenserar och börjar droppa ner på spisen från spiskåpan. I värsta fall leder det till att kondensvatten tränger ut genom ventilationskanalen i mellantaket.

3. För kort eftergångstid. De flesta moderna spiskåpor är utrustade med inställbar eftergångstid för takfläkten. Det betyder att takfläkten fortsätter att ta ut luft en kort tid efter att man tryckt på läge 0 på spiskåpan. Man brukar rekommendera minst 15 minuters eftergångstid

4. Låt proffset sköta elarbetet. En händig person kan definitivt göra mycket ventilationsarbete själv. Det stora undantaget är ändå elarbeten som måste lämnas åt en professionell elmontör. Det är jättefarligt att mixtra med elen på egen hand.

Checklista för köksrenoveraren

- Ta reda på vilket ventilationssystem du har i huset.
- Kontrollera att alla delar av det nuvarande ventilationssystemet fungerar.
- Om du har självdrags- eller mekanisk ventilation, se till att du har tillräckligt med friskluftsventiler.
- Kontrollera om du behöver bygga ventilationskanaler. Om du redan har ventilationskanaler måste de vara isolerade och intakta.
- Ta ställning till om du vill ha en fläkt på taket eller i spiskåpan. Ta också ställning till vilket styrsystem du vill ha.
- Se till att produkterna som behövs passar ihop. Spiskåpan och fläkten ska ha samma styrning (antingen EC- eller AC-styrning). Ett automatiskt styrsystem underlättar i vardagen. Köper du en takfläkt måste du kontrollera att den passar storleken på ditt hus. Du behöver också en genomföring för takfläkten som passar takets färg och form.
- Tänk på säkerheten och låt en professionell elmontör sköta elen.

